

Posudek na bakalářskou práci Antonína Handla Jan Mertl a koncepce „autoritativní demokracie“

Tématem práce je intelektuální vývoj Jana Mertla, jednoho ze zakladatelů české politické sociologie, od jeho vědeckého pojetí politiky navazujícího na Maxe Webera za první republiky po obhajobu autoritářské demokracie za republiky druhé. Je to studie z historie idejí, jež se věnuje zlomové době krize liberální demokracie a nástupu autoritářských a také fašistických režimů v Evropě mezi válkami, a to na příkladu československé demokracie a jejího zániku. Autor se zaměřil na předního tehdejšího intelektuála Jana Mertla, věnuje se jeho teoriím, ale nahlíží je v širším společenském a politickém prostředí. Drží se metodologických zásad historické analýzy. Ve změně pojmů a teorií hledá poučení o změně doby a politických poměrů. V práci se mu daří uvarovat se metodologických chyb, jakým by byla snaha vytvořit nějaký vnitřně koherentní Mertlův teoretický systém ve vývoji, nebo snaha posuzovat jeho dílo teleologicky podle konců, k nimž dospělo. Autor vždy chápe Mertlovo dílo jako součást určité doby s jejími konflikty a politickými představami o demokracii a docela podrobně rozebírá, na jaké odlišné dobové otázky jeho texty hledaly odpověď. Dokonce se v tom dovolává i Mertlova postoje, když jej s pochopením charakterizuje jako „českého Hobbese,“ který chtěl být takovým reformátorem v čase krize národní společnosti ještě za protektorátu. Nicméně ve vývoji jeho teorií autor sleduje postupnou proměnu a příklon k autoritářství, přičemž se snaží poukázat na vnitřní teoretické zdroje této změny, kterým byla nepřiznaná ideologičnost původní jeho weberovské sociologie a dobové teorie elit. Otázkou ovšem zůstává, máme-li právě v tomto vnitřním intelektuálním momentu spatřovat dostatečné příčiny vysvětlující intelektuální selhání, když Mertl končí v obhajobě autoritářství, silného státu a nakonec i dospívá k jisté intelektuální kolaboraci s fašismem. Dobové poměry mají svou váhu. Tato připomínka je na místě obzvláště, když autor nakonec v závěru v jakémsi aktualizačním dovětku, upozorňuje na revitalizaci obdobných teoretických postojů v současné krizi reprezentativní demokracie, které se ve svém politickém reformismu také zaštiťují expertním objektivismem poznání a teorií elit. Naše současnost má také své dobové konflikty a důvody selhání reprezentativní demokracie, jež přesahují ideový horizont teorie elit.

Struktura práce v sobě skrývá jistou časovou chronologii, ale sleduje věcné hledisko. V první části chápe Mertlovo dílo jako součást české sociologické školy a rozebírá jeho teoretická a metodologická východiska. Docela přesvědčivě autor přitom osvětluje weberovský „nehodnotící“ ráz jeho politické sociologie, připomíná vliv teorie elit, ale také upozorňuje na inspiraci politickou teorií Carla Schmitta. Druhá část potom umožňuje autorovi vylíčit Mertla jako pozoruhodného teoretika masové demokracie a dobové krize parlamentarismu, kterou líčí především jako krizi stranictví. Podrobně se věnuje Mertlovým návrhům na reformu stranického systému za první republiky. Za přínosné považují jeho srovnání s obdobnými návrhy Edvarda Beneše. Ve třetí části se pak autor zabývá Mertlovými teoriemi z druhé republiky, ve kterých již Mertl svůj reformismus, tentokrát zřejmě více pod schmittovským než weberovským vlivem, upíná k teoriím silného státu jako organizačního výrazu politické jednoty národa. Za pronikavý a do kontextu doby vhodně zasazený považují autorův rozbor Mertlových předmluv k Antimachiavellovi od Friedricha II a k Leviathanovi od Hobbese.

Bakalářská práce Antonína Handla prozrazuje přemýšlivého autora s velkým teoretickým zájmem o nelehká témata z historie idejí. Práce je pozoruhodná v mnoha ohledech. Opřena je o solidní znalost literatury a autor prokazuje náležitě stylistické schopnosti. Navrhují klasifikovat ji známkou výborně.